

Archeologisch inventarisatierapport 6

Bestemmingsplan Holy-zuidoost Noord

R. Terluin en T. de Ridder
Maart 2012

Inhoudsopgave

1. Administratieve gegevens	1
2. Inleiding	2
3. Afbakening plan- en onderzoeksgebied; vaststellen consequenties toekomstig gebruik	3
4. Huidig gebruik	4
5. Historische situatie	5
6. Archeologische, bouwhistorische en aardkundige waarden	7
7. Gespecificeerde verwachting	13
8. Literatuur en bronnen	15
Bijlagen	17

Bestemmingsplangebied Holy-zuidoost Noord

1 Administratieve gegevens

Plangebied : Bestemmingsplangebied Holy-zuidoost Noord

Oppervlakte plangebied : circa 45 ha

Provincie : Zuid-Holland

Gemeente : Vlaardingen

Plaats : Vlaardingen

Kaartblad : 37E

RD-coördinaten : x = 84.517, y = 439.067
x = 84.617, y = 438.202
x = 84.469, y = 438.172
x = 84.311, y = 438.593
x = 83.761, y = 438.383
x = 83.620, y = 438.751

Datum onderzoek : Maart 2012

Soort onderzoek : Archeologische inventarisatie

Opgesteld door : Drs. R. Terluin en drs. T. de Ridder
Gemeente Vlaardingen
Vlaardings Archeologisch Kantoor

Controle en autorisatie
Paraaf : Drs. T. de Ridder, Vlaardings Archeologisch Kantoor

Opdrachtgever : Gemeente Vlaardingen
Sectie Ruimtelijke ordening & Volkshuisvesting

Bevoegde overheid : Gemeente Vlaardingen
Vlaardings Archeologisch Kantoor
Postbus 1006
3130 EG Vlaardingen

Beheer documentatie : Vlaardings Archeologisch Kantoor
Postbus 1006
3130 EG Vlaardingen

2 Inleiding

Het bestemmingsplan Holy-zuidoost Noord is in voorbereiding. Krachtens artikel 38a van de Monumentenwet 1988 houdt de gemeenteraad *'bij de vaststelling van een bestemmingsplan [] en bij de bestemming van de in het plan begrepen grond, rekening met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten monumenten'*.

Dit onderzoek is er op gericht de aanwezige en verwachte archeologische waarden in het bestemmingsplangebied in kaart te brengen. Het archeologische inventarisatierapport dient ter onderbouwing van de archeologische paragraaf die wordt opgenomen in het bestemmingsplan. Aan de basis van dit rapport ligt de studie die voor het aangrenzende bestemmingsplangebied Holy-zuidoost Midden is gemaakt (Terluin en De Ridder, 2011).

3 Afbakening plan- en onderzoeksgebied; vaststellen consequenties toekomstig gebruik

Het bestemmingsplangebied (Bijlage 1) ligt in Vlaardingen, in de wijk Holy. De grenzen worden ruwweg bepaald door de trambaan (noordzijde), de grens met Schiedam (oost), de loop van de Zwanensingel, de Zwaluwenlaan en Reigerlaan met een waterloop in het verlengde daarvan, tot aan de Lepelaarsingel aan de westzijde. Het heeft een omvang van circa 45 ha. Het bestemmingsplangebied is een woonwijk met voornamelijk aan de oostkant sportterreinen en groen. Dit verandert niet in de nabije toekomst.

Het onderzoeksgebied is groter van omvang, en ligt rond het bestemmingsplangebied. Het heeft een omvang van twee km². Binnen dit onderzoeksgebied liggen voldoende waarnemingen om een archeologische verwachting op te stellen (bijlage 2). Toch wordt af en toe ook buiten het onderzoeksgebied gekeken.

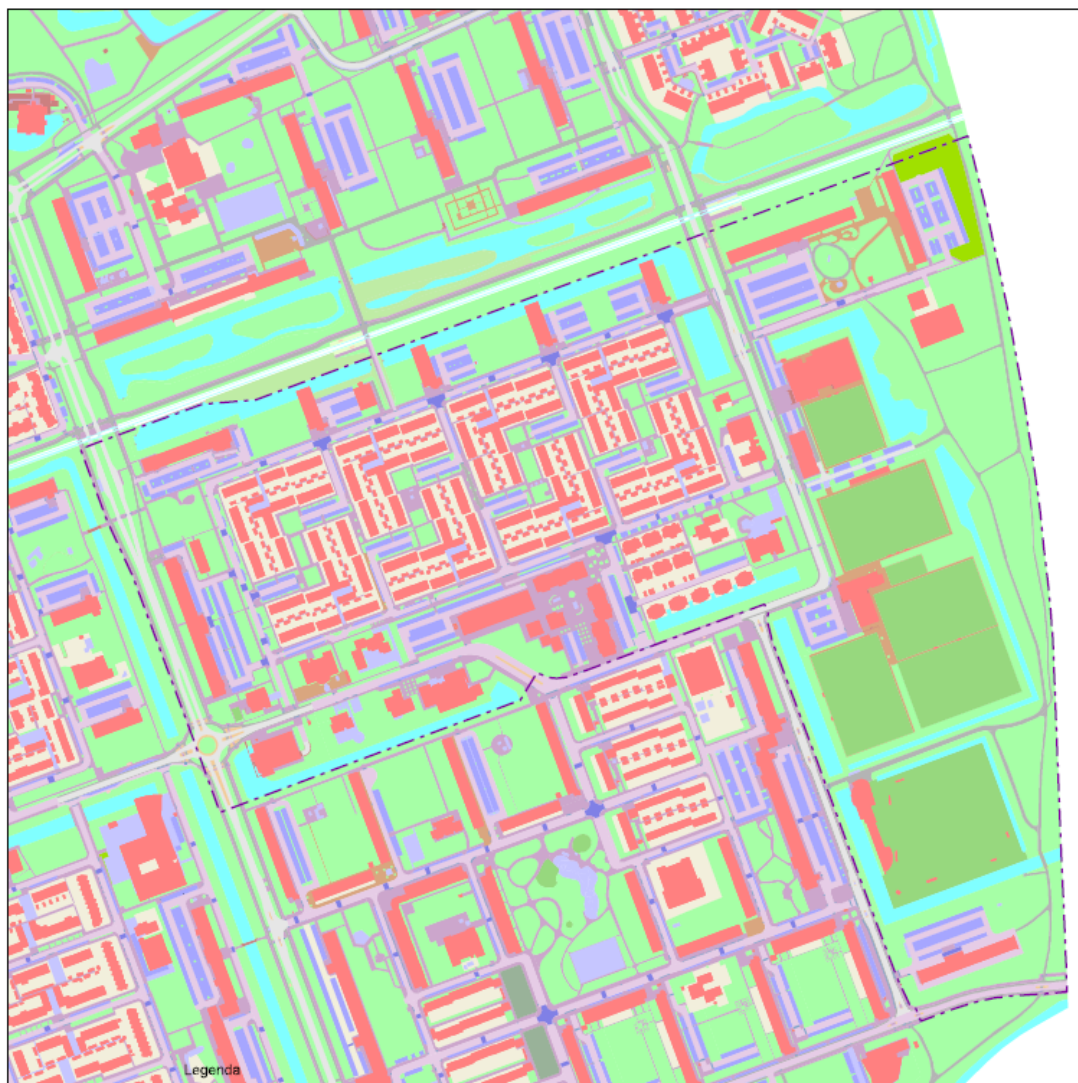
Figuur 1: Plan en onderzoeksgebied op de kaart van Vlaardingen

4 Huidig gebruik

Het bestemmingsplangebied is deels een woonwijk een deels groen / sport en recreatie.

Figuur 2, Overzicht huidige topografie

Legenda

Vlaardings Archeologisch Kantoor

- Pand (gebouw)
- Groen
- Rijbaan
- Overlge verharding
- Voetpad
- Particulier terrein
- Waterobject

0 75m 150m 300m

- Sportveld
- Bossage
- Fietspad
- Parkeervak
- Voetgangergebied

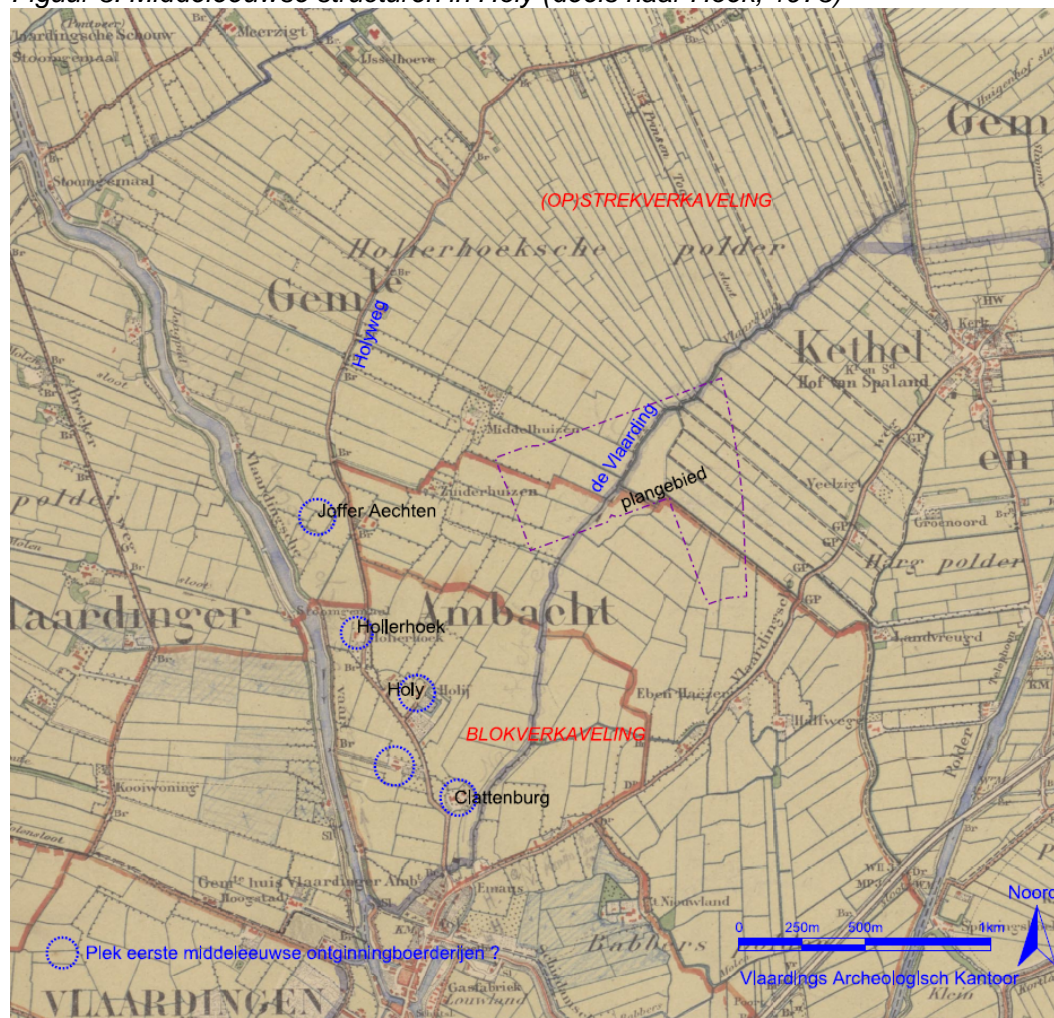
 Grens bestemmingsplan

5 Historische situatie

Voor het beschrijven van de historische situatie is gebruik gemaakt van de eerder verschenen bureaustudie over Holy Zuidoost (Torremans en De Ridder, 2007) en Holy-zuidoost Midden (Terluin en De Ridder, 2011), literatuur over Vlaardingen en is historisch kaartmateriaal bestudeerd. Omdat het gebied nu grotendeels een woonwijk is biedt het raadplegen van de AHN weinig bijdrage.

Vlaardingen is in de Middeleeuwen ontstaan rondom een kerkje, dat vermoedelijk rond 700 na Chr. is gesticht. De kreek 'de Vlaarding', waarlangs de nederzetting lag, fungeerde als een natuurlijke haven waardoor Vlaardingen kon uitgroeien tot een belangrijke handelsplaats. Gedurende de 11e / 12e eeuw zal het tot één van de belangrijkste kernen van Holland behoren. In deze periode wordt ook de wildernis rondom de nederzetting ontgonnen. Vanuit de nederzetting trok men langs de natuurlijke waterwegen noordwaarts, en stichtte de eerste ontginningsboerderijen. Eén van deze waterwegen is vermoedelijk de Hoylede geweest, die mogelijk langs het tracé van de oude Holyweg liep. Hoek (1973) ziet langs deze weg de oudste boerderijen, zoals Joffer Aechten, Holy en Clattenburg liggen. In figuur 3 is dit op een kaart uit het einde van de 19e eeuw verbeeld. Het vermoeden is tevens dat de verkavelingstructuur zoals die op de kaart staat aangegeven teruggaat tot de Middeleeuwse situatie. Onregelmatige blokverkaveling, die ten zuiden en westen van het bestemmingsplangebied is te zien behoort daarbij tot de vroegste ontginningsfase. Later in de tijd volgt een verkaveling met smalle, lange en rechte percelen (Torremans en De Ridder, 2007), zoals duidelijk ten noordoosten van het bestemmingsplangebied te zien is. Het plangebied lijkt in een overgangsgebied tussen beide te liggen.

Figuur 3: Middeleeuwse structuren in Holy (deels naar Hoek, 1973)

Archeologisch inventarisatierapport 6

Opvallend is dat, blijkens Hoek, de stroom 'de Vlaarding' in de oudste fase niet als een as diende waarlangs boerderijen werden gevestigd. Na de grote overstromingsrampen in de 12e eeuw lijkt de positie van Vlaardingen aan belang in te boeten. De handel, maar ook de visserij blijft wel van belang.

Het bestemmingsplangebied maakte onderdeel uit van Vlaardinger-Ambacht. Dit lag als een hoefijzer rond de nederzetting Vlaardingen. In dit ambacht lag de hoofdactiviteit meer op agrarische activiteiten (Enquete van 1494 en Informacie van 1514)¹. Het beeld dat op historische kaarten wordt geschetst is hiermee in overeenstemming. Op de grotere overzichtskaarten is het gebied van Vlaardinger Ambacht relatief leeg, met hier en daar een boerderij of woning en molens (kaarten in Ter brugge, 1998). De eerste meer gedetailleerde kaart van het gebied waarbinnen het bestemmingsplan ligt stamt uit het begin van de 18e eeuw (bijlage 3). Binnen het bestemmingsplangebied zijn enkel onbebouwde percelen zichtbaar. Deze situatie blijft tot in de 20e eeuw onveranderd (figuur 3 hierboven en bijlage 4). Vanaf de jaren 60 wordt de wijk Holy, in fasen van zuid naar noord gebouwd. Op dat moment wordt ook de waterloop 'de Vlaarding' gedempt. Onbekend is wat de ouderdom van deze waterloop is.

De bouw van de wijk kan verstorend op de ondergrond zijn geweest. Onduidelijk is de mate waarin deze verstoring is opgetreden. Figuur 2 in het voorgaande hoofdstuk biedt inzicht in de plekken waar bebouwing staat, en heipalen mogelijk tot verstoringen hebben geleid. Bij archeologisch veldonderzoek is aftopping van het oorspronkelijke maaiveld geconstateerd (zie hoofdstuk 5). De bodemvervuiling lijkt niet ernstig te zijn.²

¹ Bezigheden in de Enquete uit 1494: vogelen, visschen, met wat zaeylandts ende mit wat koeyen, paerden ende anders diergelycke. Informacie uit 1514: koyen, paerden ende wat havers te sayen.

² Geokijker, interne website van de gemeente Vlaardingen, toont 2 locaties met matige verontreiniging, terwijl op andere locaties de bodem niet of licht verontreinigd is. Slechts een beperkt aantal locaties in de wijk is in Geokijker afgebeeld.

6 Archeologische, bouwhistorische en aardkundige waarden

Archeologie

AMK, IKAW, CHS

De Archeologische MonumentenKaart (AMK) is een gedigitaliseerd bestand van alle bekende behoudenswaardige archeologische terreinen in Nederland. Op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) zijn in het bestemmingsplangebied geen monumenten aangegeven. Binnen het onderzoeksgebied ligt één monument (bijlage 5).

Nummer 9450. *Terrein met de resten van bewoning uit de IJzertijd een mogelijke ridderhofstad uit de Middeleeuwen. Drie boerderijen vormen samen het complex Drieënhuizen, een hofstad uit de Middeleeuwen. Op deze locatie zijn tevens verschillende resten gevonden van bewoning uit de IJzertijd. Het betreft hier een cultuurlaag met houtskool en aardewerk. Actualisering Archeologische Monumentenkaart Zuid-Holland 2004-2006 De AMK van Zuid-Holland, vervaardigd in 1994, is opgenomen in de (digitale) Cultuurhistorische Hoofdstructuur Zuid-Holland (CHS). De gehele CHS, en daarmee ook de AMK, was aan herziening toe. Tussen 2004 en 2006 is, op initiatief van en gefinancierd door de Provincie Zuid-Holland, de AMK geheel herzien door middel van een bureauonderzoek. De projectleiding was in handen van Hazenberg Archeologie Leiden. Tijdens het onderzoek werden bestaande terreinen hergewaardeerd en nieuwe terreinen geselecteerd. Voor elk terrein is een advies gegeven voor wat betreft de waardering en/of begrenzing. Dit advies is telkens voorgelegd aan een selectiecommissie, waarin vertegenwoordigers van de provincie, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland, de Universiteit van Amsterdam en gemeentelijke archeologen zitting hadden. Status terrein voor de actualisering: Hoge Archeologische Waarde. Beslissing commissie: dit terrein behoudt de status van terrein van Hoge Archeologische Waarde. Wijziging begrenzing ten opzichte van AMK 1994: ja Datum wijziging Archis: 11-06-2007 CAA: 37EZ-72 ALV: 14 MK'80: (4) Opgraving; 1965 Opgraving; 1967 CAA: - ALV: 19 Waarschijnlijk 11de en 12de eeuw.*

Een vergelijking met bijlage 3 (kaart van Kruikius) toont dat de locatie van de het AMK terrein ongeveer samenvalt met de op de kaart van Kruikius aangegeven boerderijlocatie Drieënhuizen. Overigens zijn ook de boerderijterreinen van Holy, Clattenburg en Joffer Aechten, die op figuur 3 zijn aangegeven, AMK-terreinen. Het AMK-terrein van Holy is op bijlage 5 in de linker benedenhoek ook nog deels zichtbaar.

Op de Indicatieve kaart archeologische waarden (IKAW, bijlage 6) valt het onderzoeksgebied binnen een gebied met een middelhoge en hoge trefkansen. De IKAW bevat een vlakdekkende en landsdekkende classificatie van de trefkans op archeologische waarden. Deze trefkans is gebaseerd op een kwantitatieve analyse en op archeologisch inhoudelijke kennis van het bodemarchief. Gebieden met een hoge trefkans representeren fossiele krekens. De oeverwallen van dergelijke krekens vormden vroeger aantrekkelijke woonplaatsen. Ook nadat krekens dichtgeslibd waren bleven ze een aantrekkingskracht behouden aangezien ze dan hoger gelegen delen binnen een landschap konden vormden. De rest van het onderzoeksgebied heeft een middelhoge trefkans op archeologische sporen. Ook buiten de krekens werd het land benut.

Een soortgelijk beeld wordt op de kenmerkenkaart archeologie van de Cultuurhistorische kaart (CHS) van de provincie Zuid-Holland geschetst. De Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS) van de provincie Zuid-Holland kent drie verschillende thema's: archeologie, historische stedenbouw en historisch landschap. Ieder thema bestaat weer uit twee kaarten die inzichtelijk maken wat in Zuid-Holland cultuurhistorisch van belang is en waarom. De kenmerkenkaart geeft de kenmerkende nederzettingenpatronen, landschapspatronen en de archeologische opbouw van het landschap weer. Op de waardenkaart, zijn de waardevolle structuren van de kenmerkenkaart gewaardeerd weergegeven. Op kaart 1a "archeologie kenmerken" zijn fossiele kreeklopen specifiek weergegeven (bijlage 7). Het verloop komt sterk overeen met wat op de IKAW in bijlage 6 aangegeven staat. De op de kaart aangegeven zeeafzettingen zijn in hoofdzaak klei-achtige gronden. Ze zijn door de zee afgezet in relatief rustig water, in de vorm van wadplaten of

Archeologisch inventarisatierapport 6

kwelders. Op veel plaatsen is, onder moerassige omstandigheden, veenvorming opgetreden. Op de kenmerkenkaart staan ook woonheuvels aangegeven. Overigens is soms onduidelijk waarom er een woonheuvel op de kaart aangegeven staat. De kenmerken vertalen zich in kaart 1b "waarde archeologie" (bijlage 8). Binnen het onderzoeksgebied is hetzelfde archeologische terrein weergegeven als op de AMK. Stroomgordels hebben een zeer grote kans op het aantreffen van archeologische sporen. Voor het overige gebied is er een redelijke tot grote kans op.

Waarnemingen en onderzoeken

Archis2 geeft binnen het onderzoeksgebied verschillende waarnemingen weer, al dan niet voortkomend uit archeologisch onderzoek. Waarnemingen staan in figuur 4 weergegeven met informatie hierover in bijlage 13

In Archis2 staan ook de onderzoeken vermeld die voor terreinen binnen, of gedeeltelijk binnen, het onderzoeksgebied zijn uitgevoerd. Deze staan afgebeeld in bijlage 9 en kort omschreven in bijlage 14. Hieronder volgt een korte samenvatting van de meest relevante vermeldingen.

Bureaustudies

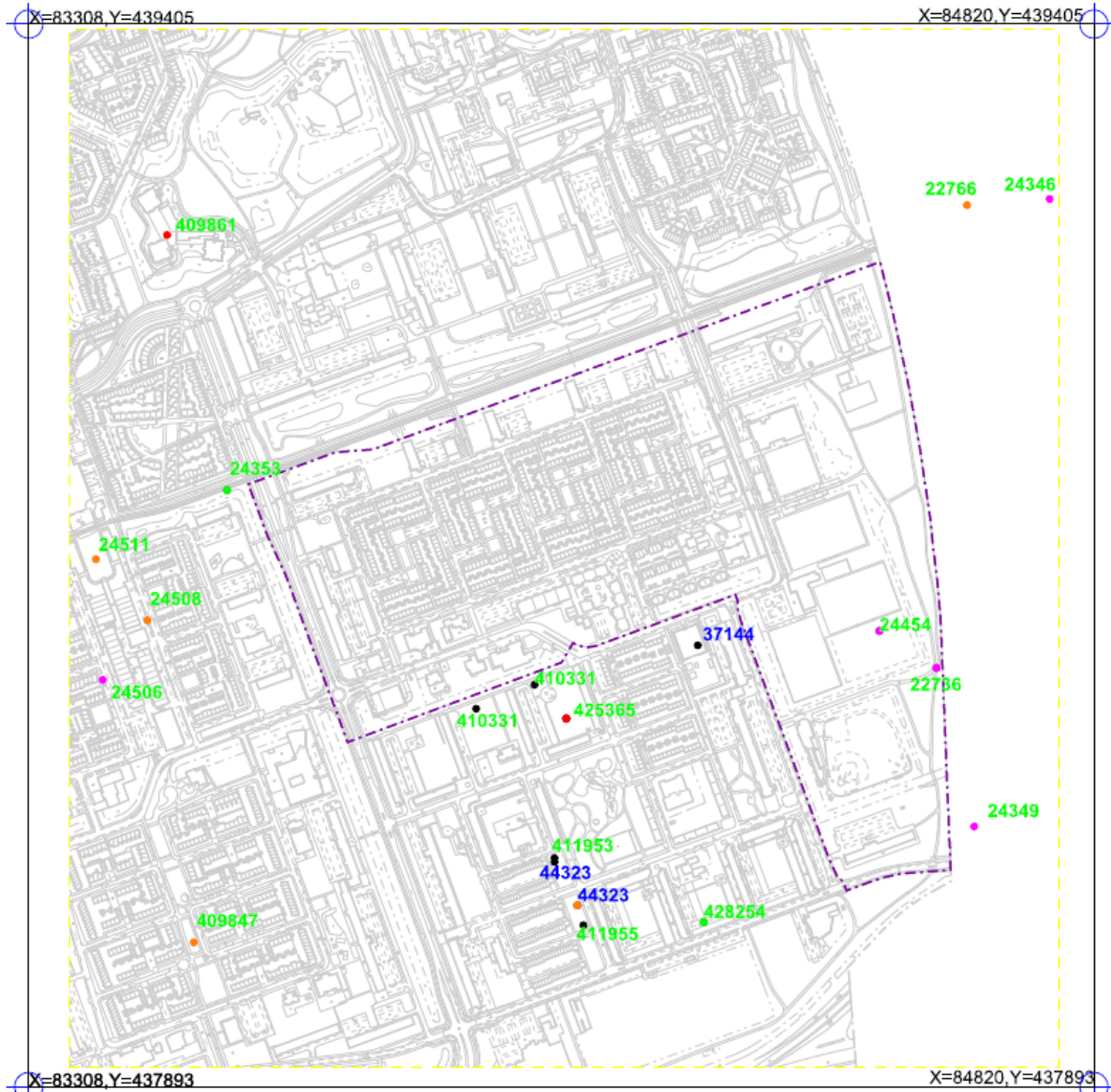
Het eerder voor het bestemmingsplangebied Holy zuidoost opgestelde bureauonderzoek (Torremans en De Ridder, 2007; onderzoekmelding 22108) bevat de volgende archeologische verwachting: *"In en in de directe omgeving van het plangebied zijn slechts weinig archeologische waarden bekend. Holy ligt geologisch gezien in een overgangsgebied. In de IJzertijd en de Romeinse Tijd stroomden vooral door het zuidelijk deel van de Holy kreken, waardoor zand en zandige kleiafzettingen in de ondergrond aanwezig zijn. Langs de kreken lagen oeverwallen. Deze natuurlijke hoogtes waren uitermate geschikt voor bewoning. In andere delen van de Holy zijn dan ook diverse vindplaatsen bekend op deze oeverwallen. Hierdoor heeft ook de Holy-Zuidoost een hoge tot zeer hoge archeologische verwachting."* De archeologische verwachting in Torremans en De Ridder (2007) beperkt zich tot kreken en kreekoevers. Over de archeologische potentie buiten de kreken wordt geen uitspraak gedaan.

Voor een project aan de Korhoenlaan is in 2004 een bureauonderzoek gedaan (Defilet en de Ridder, 2004; onderzoekmelding 25750). Hierin is opgenomen: *"Dat er bewoning in het plangebied plaats heeft gevonden, is vanwege diens ligging in een komgebied niet aannemelijk."* Het plangebied aan de Korhoenlaan krijgt in deze studie een lage archeologische verwachting op sporen uit de IJzertijd, Romeinse Tijd en Middeleeuwen.

Voor Holy-zuidwest is een bureaustudie uitgevoerd door het ARC (Defilet en Stokkel, 2006; onderzoeksmelding 18714). Op enkele na liggen alle waarnemingen/vindplaatsen in Holy zuidwest op kreek- / kleidekafzettingen. Op het veen zijn slechts enkele vindplaatsen aangegeven. Kreeksystemen (al dan niet verland) krijgen een *hoge verwachting*. Het bureauonderzoek van het ARC geeft aan het gebied buiten de kreken een *middelhoge archeologische verwachting*.

De noordzijde van het onderzoeksgebied is deel van een bureauonderzoek uit 2003 (Defilet en De Ridder, 2003, onderzoekmeldingnummer 25461). Hierin wordt tot de volgende verwachting gekomen. Op oeverwallen/kreekruggen bestaat een zeer grote kans op het aantreffen van archeologische sporen uit de IJzertijd tot en met de Middeleeuwen. Buiten dit gebied is er een redelijke tot grote kans op het aantreffen van archeologische sporen uit de IJzertijd en de Middeleeuwen. Op AMK terreinen is er (in Holy noord) een zeer grote kans op het aantreffen van archeologische sporen uit de Middeleeuwen en Nieuwe Tijd.

Figuur 4 Waarnemingen (ARCHIS2)

Legenda

Vlaardings Archeologisch Kantoor

- IJzertijd
- Romeinse Tijd
- Middeleeuwen
- Onduidelijk / meer-perioden
- Nieuwe Tijd
- 24350** Waarnemingsnummer

24350 Onderzoeksmeldingsnummer

--- Grens bestemmingsplan

--- Grens onderzoeksgebied

Archeologisch inventarisatierapport 6

Waarnemingsnummers

Binnen het onderzoeksgebied liggen twee vindplaatsen uit de IJzertijd. Op locatie van waarnemingsnummer 24353 is een huisplattegrond uit de vroege IJzertijd blootgelegd. Er waren tenminste twee woon- of cultuurlagen aanwezig. Langs de Zwanensingel (waarnemingsnummer 428254) is in het veen een mestlaag met houtskool op circa 4,5m – 5m onder NAP opgeboord, dat blijkt een C14 datering uit de midden- of late IJzertijd stamt. Een mogelijke vindplaats (waarnemingsnummer 410331) is een laag met veen- of kleibrokjes (een archeologisch niveau?) in combinatie met de vondst, circa 70 m westelijk, van een fragment handgevormd aardewerk gevonden. Dit aardewerk dateert uit IJzertijd of Romeinse tijd. De mogelijk archeologische laag bevindt zich op circa 135-160 cm -MV en het fragment aardewerk op circa 380 cm -MV (aangetroffen in geulafzettingen). Het maaiveld ligt op ongeveer 1,75 m –NAP.

Voorals langs de oostzijde van het onderzoeksgebied liggen verschillende waarnemingslocaties uit de Romeinse Tijd. Dit zijn waarnemingen die in de jaren 50 en 60 van de vorige eeuw zijn gedaan. Het lijkt vooral om aardewerkvondsten te gaan, waarbij ook cultuurlagen zijn aangetroffen. Duidelijke informatie ontbreekt. De vondstlocatie uit de Romeinse Tijd aan de westkant in het onderzoeksgebied is een losse vondst zonder duidelijke context. Buiten het onderzoeksgebied (zie Terluin en De Ridder, 2010) zijn in stroomgeulen dammen en duikers uit de Romeinse Tijd en late IJzertijd aangetroffen.

Bijzonder is de vondst van een kuil met aardewerk, houtskool en zelfs metaal op een locatie ten zuidwesten van het bestemmingsplangebied (44323), dat uit de 10e - 12e eeuw dateert. Deze kuil is binnen 1 m onder het huidige maaiveld aangetroffen. De drie vondstlocaties uit de Middeleeuwen aan de westkant van het onderzoeksgebied refereren aan losse vondsten. Waarnemingsnummer 24511 en mogelijk nummer 24508 zijn aan de misschien boerderijlocatie te relateren, die hier tot in de 20e eeuw aanwezig was. Ook aan de noordoostkant van het plangebied, bij waarnemingsnummer 22766, is ook middeleeuws materiaal aangetroffen.

Veldonderzoeken

Binnen het onderzoeksgebied, zijn verschillende veldonderzoeken uitgevoerd (bijlage 9). Door RAAP (onderzoekmeldingsnummer 23242) zijn bij archeologisch booronderzoek vondsten gedaan waarbij een verlande geul is aangetroffen die vanuit zuidelijke richting met een bocht richting het oosten verloopt, en is de hierboven vermelde IJzertijd/Romeinse tijd vindplaats met een mogelijke archeologische laag ontdekt (De Kruif, 2009a).

Proefsleuvenonderzoek door BAAC (Van Mousch en Kalisvaart, 2009; onderzoekmeldingsnummer 34371) heeft de archeologische laag niet aangetroffen, hoewel niet de hele vindplaats is onderzocht. Wel is iets ten zuiden van de door RAAP aangegeven locatie een akkerlaag/sloot/greppel aangetroffen op circa 3 m -NAP. Onduidelijk is of deze uit de Nieuwe Tijd (jaren 60) is, of ouder. De vindplaats van het fragment aardewerk is door de diepe ligging niet nader door middel van proefsleuven onderzocht. Op de locatie is door BAAC wel de Vlaarding gelokaliseerd. Deze voormalige waterloop kan nog veel informatie bevatten over het oude landschap.

Proefsleuvenonderzoek door het ADC heeft op twee locaties de resten van een greppelsysteem aangetroffen. Tijdens het proefsleuvenonderzoek aan de Reigerlaan (Hazen, 2009; locatie 37144) zijn twee potentiële bewoningsniveaus onderzocht. Het onderste bewoningsniveau bevindt zich op 1,75 m –MV (vermoedelijk tussen 3,5 en 4 m –NAP). Op dit niveau werd een greppel, mogelijk uit de Romeinse tijd aangetroffen. Het bovenste mogelijke bewoningsniveau is in het zuidelijk deel op 0,7 m –MV (vermoedelijk tussen 2,5 en 3 m -NAP) door Hazen (2009) aangetroffen. Op dit niveau zijn geen sporen of vondsten waargenomen.

De tweede greppel is zuidwestelijker, langs de Tureluurstraat, aangetroffen (Molthof, 2011; onderzoeksmeldingsnummer 44323), op een niveau van circa 3,5m onder NAP. Molthof trekt een vergelijking met de greppel die door Hazen is gevonden. Rond dezelfde locatie is door RAAP bij booronderzoek aardewerk uit de IJzertijd - Middeleeuwen gevonden (onderzoekmeldingsnummer 32428; waarnemingsnummer 411953; De Kruif, 2009b). Langs de

Tureluurstraat is op circa 50 cm onder het maaiveld (rond 2,5 m –NAP) door Molthof een vuile laag aangetroffen met daarin houtskool(spikkels), aardewerk en botmateriaal, evenals een kuil met daarin aardewerk, botmateriaal en metaal. Het aardewerk uit de laag en de kuil dateert uit de 10e tot en met de 12e eeuw. De aanwezigheid van vermoedelijk dezelfde laag was al eerder door RAAP geconstateerd (waarnemingnummer 411955, De Kruij, 2009b).

Aan het einde van de Reigerlaan, bij de hoek met de Korhoenlaan is door het VLAK een boor- en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd (onderzoekmeldingnummer 9164). Hierbij werden minimaal vier greppels in het veen aangetroffen, vermoedelijk daterend uit de IJzertijd/Romeinse Tijd (onderzoek aangehaald in Torremans en De Ridder, 2007). Uit het onderzoek bleek dat de locatie bij de aanleg van de wijk circa 50 cm tot 1 meter was opgehoogd. Dit had echter geen nadelige gevolgen voor het onderliggende bodemarchief.

Bij booronderzoek langs de Zwanensingel door Archeomedia (Van Dasselaar en Van der Ham, 2011) is een klein fragmentje aardewerk en houtskool aangetroffen in een mogelijke mestlaag op de top van Hollandveen (op circa 4,5 – 5 m –NAP, onderzoekmeldingnummer 43581). Deze (mest?)laag is op grond van de uitgevoerde 14C-datering te dateren in de midden tot late ijzertijd (390-200 v. Chr.) Er zijn verscheidene ruwweg oost-west lopende verlande kreken aangetroffen.

Ten noord(oost)en zijn twee veldonderzoeken uitgevoerd. Bij onderzoek door het VLAK (Eijskoot en De Ridder, 2004, onderzoekmeldingnummer 7421), werd geconstateerd dat ten tijde van de bouw van de wijk het maaiveld ter plaatse van geulruggen afgetopt is, en wordt hetzelfde geopperd voor het maaiveld buiten de fossiele geulen. Er wordt aangegeven dat op de hoogste delen van de rug enkel vindplaatsen uit de 12e eeuw en later door de afgravingen zullen zijn vernietigd en dat langs de flanken van de geulrug zelfs het recente maaiveld nog is behouden. Mogelijk zijn buiten de geulen vindplaatsen uit eerdere perioden bij de aanleg van de wijk weggegraven. Ophogingen zijn geconstateerd van circa 50 cm tot meer dan een meter dik. Ook booronderzoek door Synthegra (Leuverink, 2009), nog verder noordelijk, toont een dik ophogingspakket aan.

Overzicht

Samenvattend geven de bureauonderzoeken overwegen een beeld van een gebied met een middelhoge tot hoge archeologische verwachting. Dit beeld wordt in ieder geval voor de perioden IJzertijd tot en met de Middeleeuwen bevestigd door waarnemingen en veldonderzoek. Ook worden ophogingen van verschillende dikte en afgravingen van het oorspronkelijke maaiveld geconstateerd.

Binnen het onderzoeksgebied zijn tot op heden geen archeologische sporen of vondsten uit de Bonstijd of eerder aangetroffen. Deze zijn echter niet onbekend in Vlaardingen. Sporadisch is Bronstijd tevoorschijn gekomen, bijvoorbeeld bij de opgravingen op de Vergulde Hand West (Eijskoot e.a., 2012). Neolithicum is op verschillende plekken in Vlaardingen aangetoond (zie hiervoor bijvoorbeeld Terluin en De Ridder, 2008), terwijl mogelijk ook Mesolithicum / laat Paleolithicum op een donk in de Oostwijk ligt (Van Loon, 2011).

Ondergrond

Op de bodemkaart van Alterra staat het plangebied als 'bebouwing' omschreven. Ten noordwesten ligt of lag een gebied kalkarme drecht- en poldervaaggrond. Ten noorden hiervan bevindt zich een afwisseling van Koop- en weideveengronden en moerige eerdgronden.

Op de geomorfologische kaart van Alterra staat het plangebied en onderzoeksgebied als 'bebouwing' omschreven.

Op de geologische kaart ligt het onderzoeksgebied op een kaartgedeelte met de code A3.3 met de toevoeging van gele ruitjes. De code staat voor "afzettingen van Duinkerke III op oudere Afzettingen van Duinkerke met Hollandveen, op Hollandveen op afzettingen van Callais met Hollandveen" en de ruitjes voor "met direct onder de bovenste Duinkerke-laag karteerbare oudere Duinkerke- of Tiel-afzettingen, zonder veentussenlaag". In de huidige terminologie behoren de afzettingen van Duinkerke tot het Laagpakket van Walcheren, de die van Callais tot

Archeologisch inventarisatierapport 6

het Laagpakket van Wormer. Juist langs de noordrand van het onderzoeksgebied verandert de geologische aanduiding naar de code A3.1. Hier liggen afzettingen van Duinkerke I op oudere afzettingen van Duinkerke gescheiden door Hollandveen op Afzettingen van Callais met Hollandveen.

De fossiele kreeklopen zoals die op kaart 1a van de CHS (bijlage 7) aangegeven staan komen niet naar voren op de geologische kaart. Buiten deze geulen beschrijft de CHS het landschap als 'zeeafzetting', waarbij ook veenvorming mogelijk was.

Veen in de ondergrond is in ieder geval aangetroffen bij de verschillende booronderzoeken die in het onderzoeksgebied zijn verricht. Hierbij zijn meer fossiele kreeklopen aangetroffen dan op de CHS aangeduid staan.

Uit een onderzoek van RAAP (nr 16551 op bijlage 9, Kruidhof e.a., 2009) langs de oostzijde van het onderzoeksgebied blijkt schematisch het volgende (voor profiel zie bijlage 11, en ligging profiel bijlage 10). Op circa 16 tot 20m onder NAP ligt de top van pleistocene afzettingen, bestaande uit rivierzand. Hierop ligt een fluviaatiele deltaafzetting die overwegend uit humeuze kleien met veel organische resten bestaat. De top hiervan loopt richting het zuiden op van circa 12 m –NAP tot ca 7 m –NAP. Tussen ruwweg de punten B en C (zie bijlage 10) ligt in dit pakket een forse stroomgeul met een top op ruwweg 10 m –NAP.

Waar de forse stroomgeul niet aanwezig is ligt op de deltaafzetting een dunne laag veen, waarop een circa 6 tot 9 m dik mariene en brak kleipakket is afgezet, gevolgd door een pakket veen van 1 á 2 m dikte. De top wordt gevormd door een marien kleipakket met een dikte tot circa 1 m. Ter hoogte van de stroomgeulen ligt op de deltaafzetting een 4 tot 7 m dik veenpakket, met ingeschakelde mariene/brakke kleilagen. De afsluitende mariene kleilaag aan de top is hier dikker, oplopend tot enkele meters, waarin veen kan zijn ingeschakeld.

Bijlagen 6 en 7 geven de aanwezigheid van fossiele geulen in de ondergrond weer. Door het bestemmingsplangebied is een ruwweg noord-zuid verlopend tracé geprojecteerd.

Veldonderzoek van Archeommedia (bijlage 9, nr 43581), Raap (nr 23242, 32428) en ADC (37144, 44323) hebben echter de ligging van meer fossiele geulen aangetoond, die niet op de IKAW of CHS voorkomen. De geulen liggen op verschillende dieptes, en zijn aan verschillende perioden te relateren. Buiten de stroomgeulen is veen aanwezig, wat wijst op de moerassige omstandigheden van de CHS (zie boven). Maar toppen ervan kunnen zijn veraard, en geschikt zijn geweest voor bewoning.

Bij het DINO-loket zijn boorstaten raadpleegbaar. Verschillende van deze boorstaten zijn verwerkt in het onderzoek van RAAP (onderzoekmeldingnummer 16551), dat reeds is aangehaald. Het uitgevoerde veldonderzoek dat hierboven aan de orde is gekomen geeft nader inzicht in de opbouw van de ondergrond. Omdat dit voldoende zicht biedt op de opbouw van de bodem is van het zelfstandig raadplegen van het DINO loket afgezien.

Bouwhistorische waarden

Hierboven, en in het voorgaande hoofdstuk is aan de orde gekomen dat historisch kaartmateriaal aangeeft dat bebouwing binnen het onderzoeksgebied beperkt is tot slechts enkele plaatsen. De wijk is in de 20e eeuw aangelegd. Ondergrondse bouwhistorie speelt voor de bebouwing, zeker binnen het bestemmingsplangebied, geen rol. Het bestemmingsplangebied is voor een klein deel op de CHS (kaart 3b) aangemerkt als een gebied met een redelijk hoge waarde. Het betreft een strook ten oosten van de Zwaluwenlaan, dat deel uitmaakt van de aansluitende wijk van het bestemmingsplan Holy Zuidoost Midden.

KICH, een digitale bron met informatie op het gebied van de cultuurhistorie, levert voor het bestemmingsplangebied geen aanvullende informatie op het gebied van bouwhistorie, archeologie of anders, dan wat al eerder is genoemd.

7 Gespecificeerde verwachting

Op basis van de informatie uit de vorige hoofdstukken is de volgende gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen.

Diep in de ondergrond, op circa 16 m –NAP ligt het pleistocene niveau, uit het einde van de laatste IJstijd. Hiervoor is de archeologische verwachting onbekend. Neolithische vondsten en sporen zijn elders in Vlaardingen op de hoger gelegen delen in het toenmalige landschap (oeverwallen / donken) aangetroffen, terwijl ook Mesolithisch vondstmateriaal niet uit te sluiten is. Hoewel de ouderdom onduidelijk is, komt de grote (vroeg Holocene?) stroomrug hiervoor mogelijk in aanmerking. De top hiervan bevindt zich op een niveau van circa 10 m –NAP. De verwachting op vondsten en sporen uit het neolithicum en eerder is echter laag.

Sporen en vondsten uit de bronstijd zijn sporadisch in Vlaardingen aangetoond. De spreiding ervan lijkt relatief wijd, zodat de kans op het aantreffen van deze periode binnen het onderzoeksgebied beperkt is.

Sporen uit de IJzertijd zijn binnen het onderzoeksgebied aangetoond. Vondsten uit de vroege IJzertijd zijn in een kleibodem aangetroffen, terwijl een datering uit het veen binnen het onderzoeksgebied het vermoeden van een locatie uit de Midden/Late IJzertijd opwekt. Voor de IJzertijd geldt daarom een hoge verwachting.

In en rond het bestemmingsplangebied zijn verschillende waarnemingen bekend van vondsten en sporen uit de Romeinse Tijd. Hoewel exacte locaties en vondstomstandigheden enigszins onduidelijk zijn, lijkt het aantal waarnemingen voldoende te zijn om een middelhoge tot hoge verwachting op het aantreffen van Romeins te rechtvaardigen. Mogelijk behoren verschillende greppels die aangetroffen zijn in de bodem van het bestemmingsplangebied, en ten zuidwesten ervan, ook tot deze periode.

Uit de Middeleeuwen zijn vondsten aangetroffen ten zuidwesten van het bestemmingsplangebied die dateren uit het einde van de Vroege- of begin Late Middeleeuwen. De aard ervan is echter onduidelijk, maar wellicht behoren ze tot de vroege ontginningstijd; de tijd van voor de grote overstromingen uit de 12e eeuw. Informatie uit deze tijd (en eerder en later) is mogelijk ook te halen uit de bedding van de voormalige waterloop de Vlaarding, die door het bestemmingsplangebied liep. Ook westelijk zijn, in de buurt van de bebouwing die op historische kaarten aangegeven staat, vondsten aangetroffen.

Aangenomen dat historische kaarten een beeld geven van de toestand zoals die vanaf de 12e eeuw bestond, is de verwachting op het aantreffen van vondsten en sporen uit deze periode (Late Middeleeuwen – Nieuwe Tijd) laag. Het bestemmingsplangebied zal als agrarisch gebied in gebruik zijn geweest. Er is echter rondom het bestemmingsplangebied wel middeleeuws materiaal aangetroffen.

Vondsten en sporen vanaf de IJzertijd zijn al relatief snel onder het oorspronkelijke maaiveld aan te treffen. Aangetroffen vondsten lagen overwegend op niveaus tussen circa 2,5 m en 5 m onder NAP, en zijn zowel in klei als veen aangetroffen. De mate van ophoging of verstoringen binnen het bestemmingsplangebied is onbekend. Uit de vondst van het middeleeuwse materiaal door Molthof blijkt dat de mate van ophoging / verstoring gering kan zijn. BAAC en ander onderzoek daarentegen spreken over aftopping van kreekruggen.

Archeologische resten uit de periode vanaf de 12e eeuw zijn naar verwachting beperkt tot infrastructuur, perceelgrenzen (greppels/sloten) en akkers/weiden. Uit de rest van de Middeleeuwen zijn complextypen onduidelijk. Aangetroffen is een kuil met aardewerk, metaal, houtskool, en een mogelijke looplaag. Wellicht zijn vroege ontginningssporen in de vorm van ontwateringsystemen en akkers aan te treffen. Vroege ontginningsstructuren (houtbouw) met erfstructuren zijn ook niet uit te sluiten.

Archeologisch inventarisatierapport 6

Uit de IJzertijd / Romeinse Tijd is houtbouw met vlechtwerkwanden aan te treffen, met (leem)vloeren, mestpakketten, spiekers, afvalkuilen, perceelgrenzen (greppels), akkers, en andere aan nederzettingen gerelateerde sporen en structuren. Het vondstmateriaal uit deze perioden bestaat uit aardewerk, glas, metaal, hout, bot en andere categorieën.

Bovenstaande opsomming van complextypen en vondstenspectrum is niet uitputtend. Bijvoorbeeld natuurstenen artefacten (vooral Neolithicum en eerder) en infrastructuur kan ook worden aangetroffen. Een speciale categorie uit met name de Romeinse Tijd zijn de dammen en duikers die in de stroomgeulen aanwezig kunnen zijn.

Paleo-ecologische resten uit alle perioden zijn door de relatief hoge grondwaterspiegel in Vlaardingen in het algemeen goed bewaard. De voormalige waterloop de Vlaarding biedt goede mogelijkheden voor onderzoek naar het paleo-landschap.

Archeologische waarden en verwachtingenkaart

Bovenstaande verwachting is vertaald in een archeologische Waarde en Verwachtingenkaart, die opgenomen is in bijlage 12. Hierbij is het volgende verwerkt. De gebieden met een 'zeer grote trefkans' op de CHS krijgen een hoge verwachting, evenals de voormalige tracé van 'de Vlaarding'. Gebieden die nu als sportveld of groen zijn ingericht krijgen ook een hoge verwachting op basis van het vermoeden dat hier minder is verstoord of opgehoogd dan in gebieden waar is gebouwd. Deze laatste krijgen een Middelhoge archeologische verwachting. Bij het bepalen van het gebied is uitgegaan van grotere aaneensluitende gebieden. Dat wil zeggen dat niet op micro-niveau elke vierkante meter afzonderlijk is beoordeeld. Dit komt de overzichtelijkheid van de kaart ten goede.

10 Geraadpleegde bronnen en literatuur

- Archeologische Monumentenkaart (AMK)*, geraadpleegd januari 2012 via ARCHIS 2.
- Archis 2*, geraadpleegd januari 2011 via <http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html>.
- Bodemkaart van Nederland*, geraadpleegd maart 2012 via ARCHIS 2.
- Brugge, J.P. ter, 1998: *Historische atlas Vlaardingen. Een cartografisch overzicht van Vlaardingen van ca. 1540 tot 1821*, Den Haag.
- Centraal Archeologisch Archief*, geraadpleegd januari 2012 via ARCHIS 2.
- Cultuurhistorische Hoofdstructuur (CHS)*, geraadpleegd januari 2012 via <http://geo.zuid-holland.nl/geo-loket/html/atlas.html?atlas=chs>
- Dasselaar, Mv van en N.H. van der Ham, 2010: *Archeologisch onderzoek aan het plangebied Toekomst Zuid te Vlaardingen (gemeente Vlaardingen). Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek met boringen*
- Defilet, M.P. en T. de Ridder, 2003: *VLAK Bureauonderzoeken 2. Holy-Noord*
- Defilet, M.P. en T. de Ridder, 2004: *VLAK Bureauonderzoeken 5. Korhoenlaan Holy -Zuid*
- Defilet, M. en P. Stokkel, 2006: *Een archeologisch bureauonderzoek in het kader van bestemmingsplan Holy Zuidwest, gemeente Vlaardingen (Z.-H.)*.
- Enquete 1494: *Enquete ende Informatie upt stuck van der reductie ende reformatie van den schiltaelen voertijts getaxeert ende gestelt geweest over de landen van Hollant ende Vrieslant gedaen in den jaere MCCCCXCIII* (Fruin, R., 1876)
- Eijskoot, Y. en T. de Ridder, 2005: *VLAK-verslag 25. Het Hollandiaterrein 4.068. Basisverslag van het proefsleuvenonderzoek*.
- Eijskoot Y., O. Brinkkemper en T. de Ridder, 2012: *Vlaardingen-de Vergulde Hand West Geokijker Gemeente Vlaardingen*, geraadpleegd januari 2012.
- Geomorfologische kaart van Nederland*, geraadpleegd maart 2012 via ARCHIS 2.
- Hazen P.L.M.. 2009: *Vlaardingen, Reigerlaan 9 Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven (conceptversie)*
- Hoek, C., 1973: *Van Steurvisser tot stedeling*
- Informacie 1514: *Informacie up den staet faculteyt ende gelegentheyd van de steden ende dorpen van Hollant ende Vrieslant om daerna te reguleren de nyeuwe schiltaele gedaen in den jaere MDCXIV*. (Fruin, R., 1866)
- Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie (KICH)*, geraadpleegd augustus/september 2011 via www.kich.nl.
- Kruidhof, C.N., B. Jansen en P.C. Vos, 2006: *Plangebied A4 Delft Schiedam. Gemeente Schipluiden, Schiedam en Vlaardingen. Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkenning)*.
- Kruif, S. de, 2009a: *Plangebied Toekomst-Noord, Holy-Zuidoost, gemeente Vlaardingen; archeologisch vooronderzoek: inventariserend veldonderzoek*
- Kruif, S. de, 2009b: *Plangebied Tureluurstraat, gemeente Vlaardingen; archeologisch vooronderzoek: inventariserend veldonderzoek*
- Leuverink, J.H.F., 2009: *Inventariserend veldonderzoek, verkennend booronderzoek, Vredeskerk te Vlaardingen*.
- Molthof H.M. 2011: *Vlaardingen, Tureluurstraat Een Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van proefsleuven*.

Archeologisch inventarisatierapport 6

Mousch, R.G. van en C.C. Kalisvaart, 2010: *Vlaardingen. Plangebied Toekomst-Noord. Inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven.*

Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen TNO, 1998: *Geologische kaart van Nederland 1:50.000, Blad Rotterdam Oost (37 O).*

Terluin, R. en T. de Ridder, 2008: *Bureauonderzoeken 24. Plangebied Samuel Esmeijerstraat*

Terluin, R. en T. de Ridder, 2010: *Bureauonderzoeken 27 Bestemmingsplangebied Hoogstad*

Terluin R. en T. de Ridder, 2011 *Archeologisch Inventarisatierapport 2. Bestemmingsplan Holy-zuidoost Midden.*

Torremans, R. en T. de Ridder, 2007: *Bureauonderzoeken 19. Plangebied Holy-Zuidoost.*

Van Loon, C. 2011: *Archeologisch inventarisatierapport 1. Bestemmingsplangebied 227 (in voorbereiding) Rivierzone-oost*